

УДК 81'37-134.2

ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ КОНЦЕПТУ *DUENDE* В ІСПАНСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ ІБЕРІЙСЬКОГО МОВНОГО АРЕАЛУ

Мариненко П.І., к. філол. н., доцент,
доцент кафедри романської філології

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена міфологічному концепту *DUENDE* в іспанській лінгвокультурі. Досліджується історія розвитку цього концепту та його сучасне функціонування. Наводяться результати семантичного аналізу слова *duende*.

Ключові слова: міфологія, значення, семантика, словник, лінгвокультура.

Статья посвящена мифологическому концепту *DUENDE* в испанской лингвокультуре. В статье исследуются история развития этого концепта и его современное функционирование. Приводятся результаты семантического анализа слова *duende*.

Ключевые слова: мифология, значение, семантика, словарь, лингвокультура.

Marynenko P.I. HISTORY AND MODERN FUNCTIONING OF THE CONCEPT *DUENDE* IN SPANISH LINGUOCULTURE OF THE IBERIAN AREAL

The article is dedicated to the mythological concept *DUENDE* in Spanish linguoculture. The history of the evolution of this concept in Spanish and its modern functioning are considered. The article presents results of the semantic analysis of the word *duende*.

Key words: mythology, meaning, semantics, dictionary, linguoculture.

Постановка проблеми. Сьогодні ми живемо у глобалізованому світі сучасних технологій, щодня дізнаємося про винаходи та досягнення в різних галузях науки, шукаємо і маємо пояснення функціонування життя людини та світу, який нас оточує. Та хоча раціоналізм сьогодення домінує в нашому повсякденному житті, щодня ми пересвідчуємося, що маємо магічну уяву. Незважаючи на наукові пояснення появи та еволюції людини, ми продовжуємо та хочемо вірити в магію, надприродні явища. Прикладом цього є постійний інтерес людства до казок, фантастичних історій, жанру «фентезі», який став популярним упродовж останніх десятиліть. Досить відкрити будь-яку газету, в якій можна побачити велику кількість об'яв про послуги чаклунів та астрологів, гороскопи, новини про дивні та неймовірні історії, що трапляються в повсякденному житті. До випадків, які неможливо пояснити, можна віднести ті, в яких з'являються неймовірні, фантастичні, паранормальні створіння. Ці створіння часто належать до місцевого фольклору, який формувався протягом багатьох століть і коренями губиться у такий давнині, що навіть важко уявити. До таких створінь належить міфологічна істота іспанського іберійського фольклору «дуенде» (*duende*).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Актуальність статті полягає в тому, що вперше у вітчизняній лінгвістиці досліджується

міфологічний образ *duende*, його еволюція, вплив та вживання в сучасній іспанській мові. В іспанській лінгвістиці це питання також слабо висвітлено, оскільки, за традицією, в іспанській науковій школі фольклористика відноситься до антропологічних студій, і лінгвістика не часто перетинається з нею. Тому існує багато робіт, які досліджують фольклор Іспанії [1–5] без врахування мовної сторони.

Постановка завдання. Об'єктом статті виступає іспанська міфологія, а предметом – концепт *duende* в історичному розвитку та в сучасному стані мови. Мета статті полягає у дослідженні розвитку концепту *duende* в іспанській мові, заради досягнення якої були поставлені такі завдання: розкрити образ *duende* в історичному розвитку, дослідити і зіставити розвиток значення слова *duende* в різні часи, дослідити значення слова *duende* в сучасній мові.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою дослідження образу *duende* варто звернутися до іберійської міфології, її походження та історії розвитку. Насправді, дуже складно прослідити, звідки йдуть корені іспанської іберійської міфології, оскільки відсутні достовірні письмові джерела давньої епохи. Так, грецькі історики Діодор Сицилійський (I ст. до н.е.), Страбон (60 р. до н. е. – 20 р. н. е.) та римський історик Гней Помпей Трог (I ст. н.е.) у своїх творах згадують іберій-

ську міфологію [1, с. 9]. Проте, наскільки це була дійсно міфологія іберійських племен, які проживали на території півострова до римського завоювання, а не нова змішана з римською міфологія, невідомо. Безсумнівно, іберійські міфи періоду доримського завоювання існували, вони входили до складу індоєвропейських міфів, оскільки народи, що заселяли більшу частину півострова були індоєвропейськими племенами, які розмовляли індоєвропейськими мовами. Отже, міфи періоду доримського завоювання могли збігатися з міфами інших індоєвропейських племен, які жили поза межами Іберійського півострова. Окрім цього, півострів часто відвідували греки, які з собою привозили свої міфи, що через контакт із місцевою культурою поступово входили до місцевої філології. Зв'язок також був зворотній, територія Іберійського півострова часто згадується в грецьких міфах. Це місце зображене як особливе: там закінчується світ, знаходяться Гераклові стовпи і кордон між морем і легендарним океаном, на берегах яких живуть міфологічні істоти та дикі племена, це край Заходу, тут мешкають атланти [1, с. 20]. Завоювання римлянами півострова стало переломним моментом в культурі, релігії та ідеології іберійських народів. Римська міфологія поступово проникає в міфологію місцевого населення, зливається з нею, займаючи провідне місце в світобаченні мешканців півострова, лише в усній формі залишаються доримські традиції на географічній периферії Іберії та в маргінальних соціогрупах [2, с. 7]. Іншими періодами, які вплинули на формування іспанської міфології, стали християнство, період арабського панування, реконкіста. Християнство вплинуло на світогляд мешканців півострова і трансформувало героїв та істот на святих та демонів. Лише за часи епохи Романтизму з'явився інтерес до відродження традицій та регіональних культурних особливостей, саме в ці часи багато письменників звертаються до місцевого фольклору, записують легенди. Такі письменники, як Г. Беккер, Х. де Еспронседа, Ф. Кабальєро, А. де Труєба, Х. Валера, А. Мачадо та інші, відтворюючи історії з магічними елементами та фантастичними істотами, часто надавали їм літературної форми та обробки.

Фантастичні істоти – невід'ємна частина міфів та легенд. Час, коли виникли міфи та легенди, губиться у давнині. Міфи народжувалися, з одного боку, щоб пояснити явища, сутність яких перебувала поза межами знань

людської істоти в певному місці і в певний час, з іншого боку, щоб передати накопичений досвід нащадкам, розповідаючи правдиві чи нереальні історії. Міфи з часом розвивалися, як і сама людина, в них додавалися місцеві елементи, нещодавні події, інколи забувалося їхнє походження та первинні деталі, які замінювалися більш сучасними та актуальними. Тому сюжет повторювався, але могли змінюватися деталі, персонажі, зберігаючи архетипи [3, с. 28]. Ось чому можна зустріти схожі, але трохи змінені міфи та легенди на різних територіях.

Як ми вже зазначали, неможливе для пояснення людини ставало міфом. Таким чином, перехід від смерті до невідомого став стимулом появи релігії та істот іншого світу, який існує за межами свідомої нам реальності. Стара міфологія мала на меті передати поколінням історії про боротьбу з негараздами, в яких магія була головним елементом, що втручався з добрими або поганими намірами у майбутнє і у діяльність людини. Людська фантазія – це природна психологічна здібність людини, завдяки якій поєднуються різні ідеї і нові форми, які дають людині змогу розвиватися в науково-технічному, культурно-креативному плані. Людське підсвідоме наповнене дивними істотами, неясністю, жахами, що впливають на нашу поведінку. Ця наша свідомість відображалася у різноманітних міфах і казках, які навчали долати страхи. У цих історіях завжди існували магічні та фантастичні елементи, які допомагали досягнути мети. Магія була частиною життя, і міфи розповідали, як користуватися нею, для того щоб розвиватися [4, с. 10–12]. Сьогодні міфи зникли, легенди – це фантазії, казки для дітей, оскільки магія не вбудовується в канони матеріалістичного сьогоденного суспільства та релігії. Проте, незважаючи на це, міфологія продовжувала існувати. Сьогодні ми можемо спостерігати появу міського фольклору, який розповідає про дивовижні й таємничі історії, які начебто сталися в місті, в центрі сучасних технологій з особами глобалізованого суспільства споживачів, які взагалі не вірять у міфи та легенди.

Як же виникли фантастичні істоти? Згідно з М. Беррокаль, іспанським дослідником, смерть – це початок всіх вірувань, і ніч поглиблює ці вірування. Реакція людини на смерть – це бажання продовжити існування чогось іншого окрім тіла. Так, після смерті залишається частина людини, дух, який спостерігатиме, наказуватиме чи буде

вдячною тим, хто з нею спілкувався і був протягом її життя. Ці духи житимуть серед людей. З іншого боку, існує ніч, духи подорожують в інший світ, який є відображенням нашого світу, але там все навпаки. Духів не видно вдень, проте їх бояться вночі, яка наповнюється магичними істотами. Ці духи заселяють світ: поля, дерева, печери (вірування кельтів на півночі Іспанії). Коли пришли греки, з ними пришли духи, які в темряві змішувалися серед людей, вони були такими страшними, що їх навіть боялися згадувати. Із прибуттям римлян духи отримали форму божеств і поєдналися з попередніми традиціями та віруваннями. Їх згадували як духів або божества домівок та природи. Ці духи відрізнялися від регіону й отримували форму фей, карликів, дуенде. Багато старих легенд, де головними героями були духи, наповнилися іншими персонажами, які мали місцеві характеристики. Таким чином дуенде, феї, карлики заповнили світ сімейних, місцевих та природних духів, адаптувалися, відповідно, до місцевої культури та традицій і до народів, які завойовували територію сучасної Іспанії [4, с. 14–15]. Інші іспанські дослідники, К. Каналес і Х. Кальехо, наголошують на тому, що в Іспанії словом *duende* називають істот, які характеризуються прив'язаністю до певних місць, з яких їх майже неможливо вигнати, їх вважають військом грішних ангелів, які не були занадто добрими, аби врятуватися, ні поганими, щоб їх наказали, за це їм дозволили жити на землі поряд з людьми. Так, *duende* спочатку жили в лісах та горах, в печерах, але поступово вони наближались до людських домівок, спочатку, з цікавості, потім вони стали допомагати по домогосподарству [5, с. 27]. Оскільки дуенде завжди пов'язані з людиною і будинком, можливо вони мають певний зв'язок із божествами-захисниками домашнього вогнища в римській міфології, Ларами. Проте іберійські *duende* не захищають будинок, в якому вони мешкають. Поруч із цими духами, захисниками будинків, у римській міфології існували злі духи Лярви – душі покійників, які заважали мешканцям будинків. Отже, *duende* міг стати поліфункціональним прототипом цих божеств, поєднавши в собі їхні якості. На півночі Іспанії астурійський фольклорист К. Кабаль вважає, що *duende* – це душі померлих, які жили собі в досталь, і тепер змушені через це мандрувати [5, с. 30]. Інші дослідники вважають, що спочатку героями міфів були боги, проте з їх еволюцією до них додалися інші герої та боги, чий функції щоразу

ставали більш конкретними та обмеженими, тому згодом вони переходили у другорядний розряд богів або взагалі перетворювалися на міфологічних істот чи персонажів [3, с. 30].

К. Каналес і Х. Кальехо поділяють іберійських дуенде на три групи: домашні дуенде (*duendes domésticos: duendes, trasgos, follets*); *diablillos familiares* (сімейні дияволята); *duendes dañinos de dormitorios* (шкідливі дуенде, які живуть у спальнях). Перші живуть в людському будинку, де вони з'являються вночі, можуть як допомагати людям, так і визивати клопіт, вони пустотливі. Різниця між *duendes* і *trasgos* полягає в тому, що останні вибирають сільські будинки і живуть у стійлах, льохах, водночас дуенде надають перевагу вишуканим спорудам, вони розумніші за трасго, краще вдягнуті, і їхні жарти зліші. *Follets* займає посереднє місце між цими двома міфологічними істотами. Сімейні дияволята – це маленькі дуенде, які прив'язані не до будинку, а до господаря, якому вони допомагають. Їх можна купити, успадкувати, подарувати, призвати закляттям, заклинати. Вони маленькі за розміром. Шкідливі дуенде – це агресивні творіння, які споживають життєву енергію людини, викликають хвороби, страхіття [5, с. 34–36]. М. Санчес розрізняє дуенде і трасго, наголошуючи на тому, що це різні групи міфологічних істот. Дуенде – це найбільша і найрізноманітніша група магичних істот в іспанській міфології. Вони існують у всіх регіонах Іспанії, можуть приймати різні форми і різні назви. Вони невеликого зросту (до декількох сантиметрів), схожі на людину, хоча деякі з них можуть мати довгі вуха, великі ступні ніг або хвіст і рога, часто носять капелюшок [3, с. 175]. У різних регіонах їх можуть називати по-різному. Так, в Арагоні їх називають *menos, menutos, minairons, menudos*, в Каталонії – *follets*, а в Кастилії – *Martinicos* [3, с. 176–177; 5].

Які ж вони, дуенде, у міфах і легендах? Аналізуючи легенди, можна дійти висновку, що це невеликі істоти (*con la altura de un niño de unos diez años pero con la cara vieja y vestido como si fuera un fraile* [4, с. 56–57]; *entre las fuentes se esconden duendecillos chiquitines que, saltando sobre los chorros de agua, pueden meterse dentro de los cántaros para romperlos* [4, с. 48–53]. Вони часто носять зношений старий одяг, але їм він подобається. Вони можуть образитися, якщо їм запропонувати новий одяг (*duendes tenían los trajecitos muy viejos y raídos; <...> se sintieron totalmente ofendidos. Ellos no eran criados y por eso no*

necesitaban cobrar por su trabajo; ellos lo hacían porque la casa les gustaba [4, с. 53–56]). Якщо у них забрати капелюшок, вони просять повернути їм його, припиняють бешкетувати в будинку і залишають його (*El duende medio lloroso, le imploró<...> se lo dio /el gorro/, y el duende entonces no volvió a presentarse en aquella casa* [5, с. 40]). Дуенде прив'язуються до домівок і до сімей, і коли родина переїздить в інший будинок, вони також можуть йти слідом за ними (*Cuando sus habitantes decidieron largarse de allí, alguien vio que con ellos también se mudaba el duende. – ¿dónde vas? – le preguntó el carretero. – Ya que todos vais, de casa mudada, también yo me mudo con mi gorra encarnada* [5, с. 65]; *y entonces una voz dijo 'Ya la llevo yo!' Y un coro de risitas pareció salir de la parte trasera del carro. Estaba claro que los duendes no estaban por labor de dejarlos escapar y dirigieron de nuevo su carro a la casa* [4, с. 53–56]). Вони можуть допомагати по домогосподарству (*a través de la puerta entreabierta vieron a un grupo de duendes que trabajaban muy laboriosos en la cocina realizando diferentes tareas domésticas* [4, с. 53–56]; *el duende para conseguir favores de las zagalas hacía todas las labores de la casa e incluso por noche se encargaba de realizar las faenas del jardín* [4, с. 56–57]), навпаки, бешкетувати, пустувати і заважати мешканцям будинку (*cada noche le daba la paliza y le mortificaba tirándole de la colcha* [5, с. 40]), вони можуть образитися і помститися або піти геть (*Y abriendo las alas dio voleteo, se salió por la ventana y desapareció; por lo que la mujer se cercioró que la tal gallina era un duende, que se fue resentido por la avaricia de la dueña* [5, с. 23]; *su enfado fue subiendo de tono hasta que arremetieron a bastonazos contra todo aquello q anteriormente habían limpiado con tanto celo* [4, с. 53–56]; *Había que ver la cara de las pequeñas criaturas, que, el ceño fruncido, miraban al cura y le arrojaban todo aquello que tenían en la mano* [5, с. 72–74]). Існує повір'я, що вони володіють скарбом і можуть нагородити їм людей (*Pero como en el fondo son traviesos y nos son malvados, en compensación de sus trastadas avisan de la presencia de tesoros o de una mina que está cerca del agua en la que viven* [4, с. 72–74]; *Y cuentan que los duendes de la Alhambra siguieron morando entre las paredes del palacio, pues, aunque es cierto que se llevaron su tesoro, nunca abandonarían las paredes de ese verdadero tesoro que es la Alhambra* [4, с. 37–41]). Дуенде наївні, їх нескладно обдурити (*Entonces el trasgu bajó muy contento pero, no*

percatándose del cambio, en vez de la torta cogió la piedra al rojo vivo [5, с. 67]).

Після визначення образу *duende* в народній міфології, можемо розглянути розвиток значення слова *duende* в діахронічному розрізі від епохи Реконквісти до сьогодення. Спочатку звернемося до першого тлумачного словника іспанської мови М. Коваррубіас “*Nuevo tesoro de la lengua castellana o española*” 1611 року видання. Згідно зі словником, “*duende es algún espíritu de los que cayeron con Lucifer<...>Ellos suelen dentro de las casa, y en las montañas, y en las cuevas espantar con algunas apariencias, tomando cuerpos fantasticos y por esta razon se dijeron Trasgos*” [6, с. 697]. У цьому визначенні ми можемо побачити, як католицька церква перетворила ці творіння на демонів. Далі автор розповідає про нечисті скарби *duende* і про їхній зв'язок з Антихристом. Це використовувалися для навчання релігійної католицької догми, яка зможе протистояти сатані і цим істотам. “*Ay opinion que estos duendes que habitan los lugares subterranos, tienen a su cuenta el guardar los tesoros escondidos: algunos dicen que en la fin del mundo los han de manifestar al Anticristo, para que con ellos haga guerra, y atrayga a si los coraçones de los hombres codiciosos*” [6, с. 697]. Далі автор пояснює мотивацію слова *duende*, яке походить від словосполучення *dueño de casa*, яке у скороченому вигляді перетворилося на *duende*. Наприкінці статті надається приклад того, як люди вдаються до різних жартівливих витівок, звинувативши в цьому *duende*. Якщо ми звернемося до першого словника Королівської Академії іспанської мови 1732 р., то значення слово *duende* трохи змінено: “*espécie de trasgo o demónio, que por infestar ordinariamente las casas, se llama assí. Puede derivarse este nombre de la palabra Duar, que en Árabe vale lo mismo que Casa. Latín. Larvae. Lemures*” [7]. За сто років від попереднього словника мало що змінилося, його продовжують називати демоном або різновидом *trasgo (demónio casero, que de ordinario inquieta las casas particularmente de noche* [7]). Можна простежити негативне ставлення до цього створіння завдяки стилістично маркованому негативному слову *infestar*. Знов ми знаходимо посилання на римських божеств *Larvae. Lemures*, проте, на відміну від попереднього словника, походження слова *duende* пропонується від арабського *Duar*; «будинок», а не як у попередньому випадку – скорочена форма “*dueño de casa*”.

Розглянемо еволюцію значення цього слова з кінця XVIII ст. до початку XXI ст. Для цього

звернемося до словників Королівської Академії іспанської мови, виданих у 1780, 1817, 1884, 1925, 1992 та 2001 рр. [8]. Значення слово *duende* у виданні 1780 року співпадає за значенням у виданні 1732 р., лише в новому виданні було випущена етимологія цього слова. У подальших трьох виданнях від 1817, 1884 та 1925 рр. значення змінено: “*Espíritu que el vulgo cree que habita en algunas casas y que travesea, causando en ellas ruidos y estruendo*”. У двох останніх виданнях слово *ruidos* було замінено на *trastornos*. Необхідно відмітити, що починаючи з XIX ст. значення демона було замінено на дух, тобто слово поступово втрачає негативне значення привите католицькою церквою, набуваючи значення фантастичної істоти з нейтральним відтінком, про що свідчить фраза «*el vulgo cree*», тобто відбувається посилення на вірування простих неосвічених людей. Нововведене значення слова можна пояснити новою епохою Романтизму, коли суспільство почало цікавитися своїм культурним спадком, язичницьким походженням, звертатися до фольклору, в той час як церква почала втрачати вплив на формування мислення людей. У виданнях 1884 та 1925 рр. також зникає згадування зв'язку слово *duende* з римськими божествами. У виданнях 1995 та 2001 рр. ми зустрічаємо нейтральне значення (*Espíritu fantástico del que se dice que habita en algunas casas y que travesea, causando en ellas trastorno y estruendo*), яке підкреслює, що це фантастичний дух, який живе в будинках і викликає шум та безлад. Вперше значення наближається до свого первісного язичницького поняття. У цьому виданні немає посилань на те, що неграмотні прості люди віряють в цих духів (як це було у попередніх виданнях, в яких відчувалася класова різниця між прошарками суспільства, і словники були призначені лише для освічених людей). Вперше подається опис цих істот (*Aparece con figura de viejo o de niño en las narraciones tradicionales*).

Звернемося тепер до етимологічних словників, щоб прослідити мотивацію та походження слова *duende*. Так, етимологічний словник В.Г. де Дієго зазначає, що *duende* (*habitante fantasmal*) походить від латинського слова *dōminus* (*señor*) [9], який, у свою чергу, еволюціонував у слово *dueño*. Інший відомий словник Ж. Короміноса зазначає, що це скорочена форма від словосполучення *dueño de una casa* [10]. Проте посилання на походження від арабського слова *Duar* ми не знайшли у провідних етимологічних сучасних словниках.

Розглянемо, які значення, окрім головного, розвинуло слово *duende*. Згідно з останнім виданням словника Королівської Академії іспанської мови (2014 р.), друге значення слова (*encanto misterioso e inefable*), розвинуте на основі першого значення, оскільки включає такі семи, як *encanto* та *misterioso*. У попередньому виданні 2001 р. це значення було на четвертій позиції і мало позначку регіоналізму, а саме з регіону Андалузії. Вперше це значення з'явилося у виданні 1956 р. Це значення набуло поширення і вийшло за межі ареалу первинного вжитку. Третє значення, яке розвинуло слово, – це “*retaño*”, вид старовинного сукна із золота та срібла. Це значення розвинулося за допомогою метонімії (володар коштовними матеріалами → матеріал) та середньовічної асоціації про те, що *duende* володіли скарбами. Це значення вперше з'являється у словнику 1791 р. видання і знаходиться на другій позиції аж до 2014 р. Отже, це значення поступово відходить на периферію слова. Це можна пояснити неактуальністю значення для розвитку сучасного суспільства, в якому майже не використовується цей вид сукна. Останнє значення, яким володіє слово *duende* нині, – це регіоналізм з Андалузії (*Cardos secos y espinosos que se ponen en las albardillas de las tapias para dificultar e escalo*). Його значення мотивується метафоричним переносом, оскільки цей предмет має схожі функції, що і сама міфологічна істота (заважати дертися на стіну/заважати жити в домі). Це значення з'являється у словнику видання 1925 р.

Однак варто зауважити, що, крім набуття нових значень, слово *duende* також втрачає старі значення. Так, одне значення з позначкою «жаргонізм» було втрачено протягом останнього століття (*ronda, el grupo de gente que ronda*). Останній раз це слово увійшло до видання 1989 р., поступово це слово з другої позиції значень слова спустилося до останнього, а потім зникло. Інші словники додають ще кілька значень, які зникли з часом: *terrorífico personaje, para acallar y amedrentar a los niños cuando lloran o son desobedientes* [11]; *animal doméstico* [12]; *soplón, corchete, ladrón* [13]. Окрім цього, існують окремі регіональні значення, які не увійшли до словника Королівської академії. Наприклад, на території Наварри це слово має значення «*pillo, granuja, una persona alocada, irreflexiva, mote que alican a los de Airbar*» [14]. Слово *duende* також утворило стійкі словосполучення, які вживаються нині як на всій території Іспанії (*andar alguien como un duende, parecer*

un duende [8], *tesoro del duende*; *duende de la imprenta* [15]), так і в деяких регіонах (*tener un duende en la barriga* [16]), або які зникли з часом (*moneda de duendes*, *tener alguien duende* [8]). Навіть зареєстроване одне прислів'я, яке вже вийшло з вжитку: “*Quien trata la mercancía y no la entiende, sus dineros se le tornan de duende*” [17]. Також можна зустріти однокореневі слова: *duendecillo* [8], *duendada* [14].

Висновки з проведеного дослідження. Отже, слово *duende* є повноцінним словом, яке має своє постійне значення і водночас розвиває нові та втрачає старі. Це пов'язано з потребами суспільства: називати нові явища або забувати старі, неактуальні. В розвинутих значеннях, часто утворених за допомогою метафори та метонімії, присутні такі семи, як «шум, безлад, завада», «загадковість», «скарби». Всі ці семи пов'язані з першим значенням, яке прийшло з часів становлення іберійської міфології. Таким чином, незважаючи на те, що концепт *duende* і слово, що його позначає, існують багато років, вони продовжують бути актуальним. Звичайно, вони не перебувають у центрі лексичного словникового запасу іспанців, але також не відходять на його периферію, про що свідчать його фразеологічні одиниці, похідні слова та розвиток самої семантики слова. Що стосується самого концепту *duende*, він теж розвивався з часом. На його еволюцію впливали різні епохи, історичні події, релігії. Так, *duende* через вплив католицизму перетворилися на другорядних демонів, яких можна було обдурити, вони отримали таку рису характеру, як злість (якою вони не володіли раніше). Вони не вписувалися в релігійні католицькі догми, і лише віра в Бога могла протистояти витівкам цих демонів. У XIX ст., в епоху Романтизму *duende* повертають їхній первинний язичницький образ. Починаючи з цього моменту і до сьогодні, багато письменників використовують цей образ у своїх літературних творах. Отже, перспективою майбутнього дослідження стане відображення міфологічного образу *duende* в іспанській літературі. Водночас ця

робота є підґрунтям проведення порівняльної характеристики образів *duende* і *trasgo*.

ЛІТЕРАТУРА:

1. García Quintela M. Mitos hispánicos La edad antigua / M. García Quintela. – Madrid: Akal, 2001. – 64 p.
2. García Quintela M. Mitos hispánicos II. Folklore e ideología desde la Edad Media hasta nuestros días / M. García Quintela. – Madrid: Akal, 2004. – 80 p.
3. Martín Sánchez M. Seres míticos y personajes fantásticos españoles / M. Martín Sánchez. – Madrid: EDAF, 2002. – 608 p.
4. Berrocal M. Los duendes españoles en las leyendas populares / M. Berrocal. Madrid: Imágica Ediciones, S.L., 2007. – 160 p.
5. Canales C. Duendes. Guía de los seres mágicos de España / C. Canales, J. Callejo. – Madrid: EDAF, 1999. – 246 p.
6. Covarrubias M. Nuevo tesoro de la lengua castellana o española / M. Covarrubias. – Madrid: Luis Sánchez, 1611. – 1403 p.
7. Diccionario de Autoridades. – Madrid, 1732 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://web.frl.es/DA.html>.
8. Nuevo tesoro lexicográfico de la lengua española [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ntlle.rae.es/ntlle/SrvItGUILoginNtll>
9. García de Diego V. Diccionario etimológico español e hispánico / V. García de Diego. – Barcelona: Espasa Calpe, 1985. – 1091 p.
10. Corominas J. Diccionario crítico etimológico de la lengua castellana / J. Corominas. – II Volumen. – Madrid: Gredos, 1976. – 1080 p.
11. Caballero R. Diccionario de modismos de la lengua castellana / R. Caballero. – Madrid: Ateneo, 1942. – 1179 p.
12. Cejador y Frauca J. Vocabulario medieval castellano / J. Cejador y Frauca. – Madrid: Visor, 1990. – 414 p.
13. Chamorro M. Tesoro de villanos : lengua de jacarandina : rufos, mandiles, galloferos, viltrotonas, zurrapas, carca-veras, murcios, floraineros y otras gentes de la carda / M. Chamorro. – Barcelona: Herder, 2002. – 829 p.
14. Iribarren J. Vocabulario navarro / J. Iribarren. – Pamplona: Institucion Príncipe de Viana, 1984. – 564 p.
15. Cantera Ortíz de Urbina J. Diccionario de fraseología española : locuciones, idiotismos, modismos y frases hechas usuales en español : su interpretación / J. Cantera Ortíz de Urbina, P. Gomis Blanco. – Madrid: Abada, 2007. – 429 p.
16. Alcalá Venceslada A. Vocabulario andaluz / A. Alcalá Venceslada. – Jaén: Universidad de Jaén, 1998. – 696 p.
17. Refranero multilingüe. Centro virtual Cervantes [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cvc.cervantes.es/lengua/refranero/Default.aspx>.